

כַּזְוִיָאִמְר לָהֶם כְּה־אִמְר יְהוָה אֱלֹהֵי לְנִתָּה כִּל בְּנֵי לִוִּי: כַּזְוִיָאִמְר

רש"י

(כז) כה אמר וגו'. והיכן אמר, וזמנא לאלהים יחרס (שמות כב, יט), כך שנויה נמכילמא (פסחא פ"ד):

העמק דבר

מצוה אינם ניווקין, אינו אלא במקום שלא שכיחא הזיקא, כידוע¹³⁸, וא"כ לא היה משה יכול להכניס את ההורגים בסכנה עצומה כזאת, משום הכי חקר "מי לה" אל"י, וזה הכלל דשכיחא הזיקא שאני אינו אלא מי שעושה מצוה כטבע האדם לקוות שכר וגמול אם בעוה"ז אם בעוה"ב, אבל מי שהוא מופרש לה' בלי שום רצון עצמי כלל אינו ראוי לפחד¹³⁹ משום דבר אפילו מהזיקא דשכיחא (הרחב דבר: כמו שמוכח מסוגיא דפסחים (ח,ב): דתניא, חור שבין יהודי לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו, פלימו אומר כל עצמו אינו בודק מפני הסכנה. ומפרש הגמרא משום דשכיחא הזיקא. וקשה, וכי לית ליה לת"ק הא דשכיחא הזיקא, ואם באמת פליגי אמאי נקבע הלכה כפלימו¹⁴⁰. וגם הרי פלימו מביא ראיה מהא דכתיב בשמואל שאמר "איך אלך ושמע שאול והרגני" (ש"א טז,ב), והשיב לו ה' "עגלת בקר תקח בידך". אלא ודאי ת"ק מודה במקום דיש סכנה ושכיחא הזיקא. אבל אם יודע האדם בעצמו שמאבד את הרגשותיו במעשה המצוות¹⁴¹, אין לו חשש¹³⁹ מסכנה

אל"י. ¹³⁸ פסחים (ח,ב) ועיין בהרחב דבר. ¹³⁹ רבינו לא כתב שמוכח לו שלא ייפגע, אלא שאינו ראוי לפחד. אך בהמשך הקטע כתב "יכול לבטוח בו שלא יצא מכשול מדבר המסוכן הלו". וכן להלן פסוק כ"ז כתב "אלא אם יעשה באהבת ה' באמת, אז הזכות תעמוד לו שלא יסתכן". ¹⁴⁰ כל מה שמצאנו בכללי הפסיקה הוא "הלכה כר"ע מחבירו", משנת רבי יוסי קב ונקי', ולא במחלוקות אחרות. ¹⁴¹ כלומר, מופרש לה' בלי שום רצון עצמי כלל. ¹⁴² אלא רק לאחר ששאל. ¹⁴³ לא כדעת רש"י, אלא כדעת הרמב"ן, וז"ל: אינו ממצות "זוכה לאלהים יחרס" (רש"י), כי אין אלו חייבין מיתה מן הדין. אבל היא מצוה שנאמרה למשה מפי הגבורה ולא כתבה... והנה זאת המצוה כמצות "זה הדבר אשר ציוה ה' מלא העומר ממנו" (לעיל טז,לב), (עכ"ל). ועיין בזה באריכות בתנא דבי אליהו פרק ד', ונפלאים הרברים, ועיין גם במשך חכמה. ¹⁴⁴ כפי שביאר רבינו במשמעות שאלת משה "מי לה"

יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חֲדָבוּ עַל־יָרְכוּ עֲבָרוֹ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ: כַּזְוִיָאִמְר לָהֶם כְּה־אִמְר יְהוָה אֱלֹהֵי לְנִתָּה כִּל בְּנֵי לִוִּי: כַּזְוִיָאִמְר

רש"י

אחיו. מאמו, והוא ישראל:

העמק דבר

שכתבתי בספר ויקרא (כה,כ) ¹⁴⁵. ולא דמי למצות קדוש השם, דהתם כך המצוה למסור עצמו למיתה בפועל, והיא אפשרית להעשות לשם גמול עוה"ב אפילו לא הגיע לאהבת ה'. אבל במצוה שבאמת אין הכוונה למות ח"ו, אלא אם יעשה באהבת ה' באמת אז הזכות תעמוד לו שלא יסתכן¹⁴⁶, זה אי אפשר להוהיר¹⁴⁷ כלל. משום הכי לא אמר ה' בפירוש למשה "דבר אל הלויים לעשות כן", אלא אמר לו אם היה נמצא מי שהוא "לה" ולא יעשה מצוה זו אלא מחמת אהבת ה' אזי יעשה כן. ואחר שקרא משה במחנה והודיעו בני לוי אשר הנם מוכנים לכך, אמר להם "כה אמר ה' אלהי ישראל" ¹⁴⁸ — שהיא היא הנהגה עליונה למעלה מן הטבע¹⁴⁹, ומשום הכי אמר "אלהי ישראל", והבטיחם — אם אך כן הוא שהמה אך לה' אז יהיה "אלהי ישראל" עמם, וינצלו מן הסכנה. והרגו איש את אחיו¹⁵⁰ וגו': כל שאפשר

אל"י, עיי"ש. ¹⁴⁵ עה"פ "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית" ... ¹⁴⁶ עיין לעיל פסוק כ"ו ובהערה ¹³⁹. ¹⁴⁷ לצוות על האדם על כך. ¹⁴⁸ מדרש הוסיף "אלהי ישראל". עיין בזה ברמב"ע וברמב"ן. ¹⁴⁹ שהרי "ישראל" משמעותו דרגה גבוהה מ"יעקב". ¹⁵⁰ בפשטות הכוונה כדברי הרמב"ן: שלא תחמלו ולא תחוסו על אח ורע וקרוב. ¹⁵¹ לא כהבנת כל המפרשים 'אפילו את אחיו'. ועיין בזה באריכות בספר 'עיונים חדשים בספר שמות' (עמ' 440). ¹⁵² ומעבר לכך, אם הנדרף יעמוד מול רודפו ויהרגו אין עליו עונש מות. ¹⁵³ בסוגיית 'עבירה לשמה' שהאריך שם רבינו. ¹⁵⁴ והעירו שם שלא מצאנו מקור לקביעה זו של רבינו.

אִישׁ: כַּטְוִי־אִמֵּר מִשֶּׁה מְלֹאוֹ יִדְכֶם הַיּוֹם מִתְלָתָא אֶלְפִין גְּבֵרָא: כַּטְוִי־אִמֵּר מִשֶּׁה קָרִיבֻ יִדְכֹן קָרְבָּנָא יִמָּא דִין קָדֵם יִי אָרִי לִיהִלָּה כִּי אִישׁ בִּבְנֹו וּבְאֲחִיו וְלִתְתָּ

רש"י

(כט) מִלֹּאֵו יִדְכֶם. אִתָּם הַהוּרָגִים אֹתָם, כִּדְנָר זֶה תַּחֲנֹנְכוֹ לִהְיוֹת כַּהֲנִים לַמִּקְוֶה: כִּי אִישׁ. מִכֶּס יִמְלֹא יִדֹו צִנּוֹ וְצִלְמִיו:

העמק דבר

ג,טו) — 'אפילו צדיק רודף רשע', פירוש, העוסק בתורה נכסיו מצליחין, דבר זה ומה שרודפו יש בו הנאה עצמית שוב נענש על זה — עד כאן הרחב דבר). (כט) מִלֹּאֵו יִדְכֶם: הרגילו עצמכם¹⁵⁴ לעשות אך לה¹⁵⁵, כמו שכתבתי לעיל (כט,ט) במשמעות 'מלוי ידיים'¹⁵⁶. כִּי אִישׁ בִּבְנֹו וּבְאֲחִיו: דבמה שהרגו באותו יום בנו ואחיו שידעו שחטאו, ופעולה זו שבאה לידם לעשות אך לה' פעלה בלבבם פעולה עזה ונמרצה לעשות כן מכאן ולהבא אך לה', מה שלא בנקל היה להם עד כה, ולא היה במלוי ידיים, אבל עתה בנקל להרגיל ידיכם לעשות אך לה'.

וְלִתְתָּ עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרַכָּה: עוד תועלת נפלאה תגיע לכם כמעשה נפלא זה, שתהיו ראויים לתת עליכם היום ברכה, דבמה שעשיתם דבר למעלה מטבע אנושי כך תהיה השגחה פרטית עליכם למעלה מהטבע. והיינו שאמר משה בספר דברים (י,ט) "ה' הוא נחלתו כאשר דבר ה' אלהיך לו", ונתבאר שם שבכואם בשנת הארבעים למוסרה שם קבלו עליהם עול פלפולה של תורה, ובזה השיגו מעלה זו להתברך בשפע, כדאיתא בעבודה זרה (יט,ב) 'כל

154. זוהי משמעות של 'מלוי ידיים', ו"היום לה" משמעותו — 'אך לה'". 155. עיין בקטע הבא. 156. לשון רבינו שם (וכן בכל מקום שמוכר 'מלוי ידיים'): שתחנך אותם שלא יתעלפו ויהיו ידיהם מלאות עבודה. אך שם שהוא בענין מלוי ידיים לעבודת הקרבנות משמעותו להתרגל לעבודת הקרבנות בהקשר הזה שלא יתעלפו בשחיטה וכו', וכאן הוא במשמעות אחרת, וכפי שמשיך רבינו בקטע הבא. 157. המשך הגמרא: דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים. כתוב בתורה "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם, למען תשכילו את כל אשר תעשון" (דברים כט,ח). 158. של מסירות נפש. 159. המושך: "יראי ה'" מברכין ארבע. 160. ומדוע זכו... 161. כלומר,